

2022-01-31

Gem 2021/0239

Till
Saco

Belastningsregisterkontroll och avskiljande av studenter, SOU 2021:83, Saco remiss 86

Sveriges läkarförbund har fått rubricerat betänkande på remiss och vill framföra följande synpunkter.

Sammanfattning av remissen

Utredningen föreslår att belastningsregisterkontroll ska vara obligatorisk inför antagning till vissa utbildningar, däribland läkarutbildningen. De brott som föreslås omfattas av registerkontrollen är mord, dråp, grov och synnerligen grov misshandel, människorov, samtliga sexualbrott i 6 kap. brottsbalken, grovt rån samt barnpornografibrott. (Detta motsvarar de brottsrubriceringar som i dag omfattas av kravet på belastningsregisterkontroll inför arbete i skolan.) Ifall den sökande förekommer i registerutdraget och dömts till annan påföljd än böter ska det utgöra hinder mot antagning. Utredningen föreslår även att studenter på utbildningar som omfattas av antagningskontroll ska avskiljas om de under utbildningen döms för vissa brott. Dessutom föreslår utredningen att ytterligare en ny avskiljandegrund ska införas. Den nya avskiljandegrunden innebär att studenter ska kunna avskiljas om de genom särskilt klandervärt uppträdande, under eller i anslutning till utbildningen, visat sig uppenbart olämpliga att fortsätta sina studier.

Sammanfattning av Läkarförbundets synpunkter

Sveriges läkarförbund är på det stora hela mycket positiva till utredningens förslag. Läkarförbundet delar utredningens syn att det finns brott som är så pass allvarliga och förtroendeskadliga, att de bör stänga möjligheterna för en individ att utbilda sig till, och verka som, bland annat läkare. Läkarförbundet tillstyrker därför förslaget om kontroll mot belastningsregister inför antagning till läkarutbildningen i stort. Exakt vilka brott det bör röra sig om och hur lagen ska utformas kan emellertid diskuteras, vilket görs senare i detta remissvar.

Läkarförbundet är överlag också positiva till att studenter som under utbildningen begår vissa förtroendeskadliga brott ska kunna avskiljas. Återigen kan brotten som ska omfattas diskuteras, liksom vissa andra omständigheter kring förslaget. På det stora hela tillstyrker dock Läkarförbundet även detta förslag från utredningen.

Läkarförbundet anser vidare ett endast domar som vunnit laga kraft ska kunna utgöra hinder för antagning samt utgöra grund för avskiljande.

Vad gäller förslaget om den nya avskiljandegrunden för klandervärt uppträdande är Läkarförbundet också positiva, även om förbundet har flera betänkligheter kring utformningen.

I detta remissvar fokuserar Läkarförbundet på att lämna synpunkter vad avser läkarutbildningen. Med det sagt, noterar Läkarförbundet att inte alla legitimationsgrundande vårdutbildningar omfattas av förslagen. Läkarförbundet är av åsikten att alla vårdutbildningar bör omfattas av antagningskontroll och avskiljandereglerna.

Belastningsregisterkontroll som en förutsättning för att bli antagen

Sveriges läkarförbund är mycket positiva till att kontroll mot belastningsregister sker inför antagning till läkarutbildningen. Det är inte rimligt att samhället ska finansiera en lång och kostsam högskoleutbildning för studenter som ändå kommer nekas legitimation och inte kunna verka inom yrket.

En belastningsregisterkontroll i samband med antagning till högskolan utgör förvisso en begränsning av den enskildes återanpassning till samhället efter avtjänat straff. Det är dock Läkarförbundets åsikt att allmänhetens förtroende och tillit för professionen väger tyngre i det här fallet. Skyddsvärdet för patienter är utan tvekan viktigare än den tidigare dömdes möjlighet att studera till och praktisera som läkare. Med vissa smärre förändringar i den föreslagna lagstiftningen kan dock även individens återanpassning till samhället samt skäliga möjlighet att sona även vissa allvarigare brott tillgodoses.

Belastningsregistrets uppbyggnad innebär i sig en begränsning av hur länge ett brott kan utgöra hinder för antagning, eftersom uppgifter i belastningsregistret gallras efter att en viss tid förflutit. (Exempelvis gallras domar som lett till fängelsestraff tio år efter frigivningen, och domar för brott som begåtts vid en ålder under 18 år gallras efter kortare tid.) Läkarförbundet har förståelse för kravet på skyndsamhet och enkelhet vid antagningsförfarandet, och utredningens förslag tillgodoser onekligen dessa krav. Dock saknar Läkarförbundet en möjlighet att i särskilda fall kunna ta hänsyn till omständigheter i det enskilda fallet. Som utredningen konstaterar säger förekomst i belastningsregistret långt ifrån allt om en person och dennes lämplighet. Läkarförbundet noterar att utredarna anser att det bör kunna göras lämplighetsbedömningar i det enskilda fallet vad gäller *avskiljande* av studenter. Förbundet anser därför att det borde vara möjligt att göra individuella bedömningar även vid antagning. Om en individuell bedömning på förhand inte låter sig göras på grund av kraven på skyndsamhet med mera, så skulle en möjlighet för individen i efterhand överklaga ett fattat negativt beslut till Överklagandenämnden för högskolan kunna vara ett alternativ. I utredningen resoneras kring både omprövning och överklaganden, men inga förslag lämnas på någondera. Det anser Läkarförbundet vara en olycklig ordning.

Anteckningen i belastningsregistret kan avse en brottmålsdom som ännu inte vunnit laga kraft och verkställt. Utredningen anser att det är rimligt att sökanden hindras från antagning i väntan på prövning i högre instans. Läkarförbundet delar inte denna bedömning, utan anser att endast domar som vunnit laga kraft bör kunna utgöra hinder för antagning respektive avskiljande av studenter.

Vilka brott som ska omfattas av belastningsregisterkontrollen inför antagning är svåra att avgränsa. Utredningen föreslår att förekomst av de angivna brotten i sig ska utgöra ett absolut hinder för antagning. Detta ger vid handen att brotten som ska kontrolleras inte kan vara alltför många och kontrollen inte alltför omfattande. Inför ansökan om legitimation som läkare görs en mer omfattande kontroll av Socialstyrelsen, och Läkarförbundet har förståelse för att kontrollen inför antagning behöver vara något mindre omfattande och framförallt lättare att administrera. Läkarförbundet har dock vissa synpunkter på utredningens förslag på vilka brott som kontrollen ska omfatta.

Läkarförbundet delar utredningens syn om att de brott som kontrolleras vid antagning bör vara sådana brott som med stor sannolikhet innebär att den som söker anställning eller legitimation kommer att nekas detta. Just därför är det märkligt att samma brott föreslås kontrolleras för alla de föreslagna utbildningarna. (De administrativa fördelarna för att samma brott omfattas, för sökande som samtidigt söker till både läkarutbildning och lärarutbildning vilket utredningen nämner som skäl, torde vara försumbara.) Exempelvis anser Läkarförbundet att det finns brott som förvisso är ringa, men som ändå kan innebära en avsevärd förtroendeskada vid arbete i just vården. Exempel på sådana brott kan vara brott som visar på en uppenbar olämplighet att verka inom vården, såsom medicinstöld, stöld från brukare och patienter med mera. Det är Läkarförbundets åsikt att det åtminstone bör utredas om det finns någon möjlighet att ta denna typ av brott i beaktande inför antagning, trots att de sannolikt sällan har högre straffvärden.

Vad gäller sexualbrott konstaterar utredarna själva att några av brotten (exempelvis sexuellt ofredande, köp av sexuell tjänst och några barnpornografibrott) sällan har något högre straffvärde, varför dessa brott kan ha begåtts utan att de förekommer i belastningsregisterutdraget. Med tanke på dessa brotts oerhört förtroendeskadliga karaktär, anser Läkarförbundet att det är mycket olyckligt att de i praktiken inte kommer utgöra hinder för antagning med utredningens förslag. Vilka sexualbrott som bör utgöra absoluta hinder för antagning bör därför utredas närmare och förtydligas, anser Läkarförbundet. Kanske behöver även brott med smärre påföljder kunna tas i beaktande. Läkarförbundet anser också att det bör övervägas om vissa allvariga brott, såsom exempelvis sexuella övergrepp mot barn, bör kunna utgöra hinder för antagning för all överskådlig framtid, det vill säga även efter det att brottet gallras från belastningsregistret.

Utredningen påpekar att vissa mycket allvariga brott inte kommer att omfattas av belastningsregisterkontrollen inför antagning: mordbrand och grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, grovt och synnerligen grovt narkotikabrott och brott enligt lagen om straff för

folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser. Inte heller terroristbrott ingår. Läkarförbundet anser att denna avgränsning kan ifrågasättas starkt. Utredningen ger ingen tillräckligt god förklaring till att dessa brott inte ska ingå i kontrollen.

Avskiljande och disciplinära åtgärder vid högskoleutbildning

En student kan i dag avskiljas från utbildningen om hen lider av psykisk störning, missbrukar alkohol eller narkotika, eller har gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet, under förutsättning att det till följd av något sådant förhållande bedöms föreligga påtaglig risk att studenten kan komma att skada annan person eller värdefull egendom under utbildningen. Läkarförbundet anser att begreppet *psykisk störning* bör ändras till *allvarlig psykisk störning*. Begreppet psykisk störning är diffust och illa avgränsat och ger – i alla fall i teorin – möjlighet att inbegripa även lindriga psykiska diagnoser. (Begreppet *allvarlig psykisk störning* används redan i exempelvis lagen om psykiatrisk tvångsvård.)

Avskiljande av studenter som förekommer i belastningsregistret

Läkarförbundet är överlag positiva till att studenter som begår allvarliga brott ska kunna avskiljas från studierna. Vad gäller vilka brott som ska kunna utgöra grund för avskiljande av studenter, har Läkarförbundet i huvudsak samma uppfattning som vad avser brotten som ska gälla som hinder för antagning. Läkarförbundet anser också att det även för avskiljande av studenter ska röra sig om lagakraftvunna domar.

Utredningens förslag är att domstolen inom en vecka ska underrätta det universitet eller den högskola som tillhandahåller utbildningen, om en student dömts för något av de föreslagna brotten. Den nya bestämmelsen ska placeras i en ny förordning om underrättelse till universitet och högskolor om domar i vissa brottmål. Det är positivt, men Läkarförbundet är skeptiska till att lagen kommer gå att implementera på ett smidigt sätt och att detta kommer fungera väl i praktiken. Läkarförbundet erfar att det redan idag finns problem med att domar som berör legitimerade läkare inte kommer till Inspektionen för vård och omsorg (IVO) eller Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnds (HSAN) kännedom. Domstolarnas rutiner för att identifiera personer inom legitimationsyrken, samt personer som studerar till dem, behöver ses över och stärkas.

Avskiljande av studenter som visat sig uppenbart olämpliga

Läkarförbundet delar utredningens bedömning om att det bör införas ytterligare möjligheter att avskilja studenter som är uppenbart olämpliga på så sätt att de betar sig väldigt opassande eller störande, men som inte för den skull begått och dömts för några specifika brott. Läkarförbundet har förståelse för att det är svårt att sammanfatta och beskriva alla de olika beteenden och uppträdanden som avses. Läkarförbundet anser dock att den föreslagna formuleringen om "klandervärt uppträdande" är alltför otydlig och oprecis, och därmed rättsosäker. "På ett sätt som drabbar andra personer" kan också tolkas subjektivt, och ger

utrymme för lärosätens godtyckliga bedömningar. Att ett beteende bryter mot normen är inte heller någon lämplig beskrivning, då det knappast är synonymt med att det är skadligt, farligt eller allvarligt stör eller förhindrar verksamheten.

Utredningens förslag är att en ny bestämmelse i högskolelagen införs, vilken tillåter regeringen att meddela föreskrifter om när en student ska kunna avskiljas från utbildningen på grund av särskilt klandervärt uppträdande. Att högskolorna genom föreskrift ges tydliga riktlinjer kring när den nya föreslagna avskiljandegrunden ska vara aktuell är väldigt viktigt, anser Läkarförbundet. Läkarförbundet anser dock att den föreliggande utredningen i fråga inte utgör tillräcklig grund för att kunna utforma lämpliga och ändamålsenliga föreskrifter. Det krävs vidare utredning där den nya avskiljandegrundens kriterier tydliggörs ytterligare.

Vidare vill Läkarförbundet påpeka att högskolan har ett arbetsmiljöansvar gentemot studenterna. En beteendestörning behöver inte bero på en kronisk, olöslig problematik, och det tål att påtalas att lärosätet alltid i första hand bör försöka vidta åtgärder eller anpassningar för studenten ifråga. Läkarförbundet saknar också en analys av hur studenters ekonomi påverkas av om de först avskiljs, och efter en tid kan återuppta studierna.

Vänliga hälsningar

Madeleine Liljegren

Ordförande utbildnings- och forskningsrådet (UFO)
Sveriges läkarförbund

Stina Jakobsson

utredare
Politik och profession
stina.jakobsson@slf.se
Direkttelefon 08-790 34 37